

Umělecké dílo

„Umělecké dílo má význam jen pro toho, kdo vlastní kulturní kompetence, to znamená, kdo vlastní kód, do něhož je zakódováno.“ – Pierre Bourdieu

Umělecké dílo jako encyklopedické heslo

Zatím co u Benjamina Waltera, jde spíše o umělecké dílo a jeho reprodukovatelnost, což uvedu v následujícím odstavci, Jaroslav Volek zaujímá k tomuto tématu jiný postoj: „Umělecké dílo tedy nepoznáme podle toho, jak vypadá a jak působí, ale také podle toho, jak vzniká. I fragment díla je celý artefakt. I ten „nejabstraktnější“ obraz je ještě pořád konkrétnější než ten „nejkonkrétnější“ pojem, třeba pojem „ruční brzda automobilu“ nebo „knoflík u vesty“. Po stránce obsahové lze těžké hovořit v umění o nějakém stálém progresu, vezmeme-li v úvahu dostatečně velké plochy a pohybuje-li se ve špičkové úrovni geniálních výtvorů lidské tvořivosti. Nemyslíme, že by to bylo velkým neštěstím, kdyby i u prostého vnímatele někdy převládla – nebo předcházela – intelektuální orientace před vlastním uměleckým zážitkem.“

Falza a padělky uměleckých děl – Falešné umění

Benjamin Walter reprodukovatelnost uměleckého díla definuje následovně: „Umění bylo v zásadě vždy reprodukovatelné. Co lidé udělali, to mohli také lidé napodobit. Takové kopírování prováděli žáci, aby se cvičili, mistři, aby šířili svá díla, a konečně ti třetí, kteří bažili po výdělku. Technická reprodukce začala podporovat jejich působnost nejhlubším proměňám, ale vydobyla si také své vlastní místo mezi uměleckými postupy. Pro studium tohoto standardu není nic poučnějšího než to, jak obě jeho různé manifestace zpětně působí na umění v jeho zděděné podobě.“

Padělání uměleckých děl trvá už stovky let, ale až v minulém století se objevily skutečné snahy o odhalení padělků. Mnoho uměleckých dílen v patnáctém a šestnáctém století například podporovalo tvorbu přesných kopií. Sloužily buď k výcviku učedníků nebo k uspokojení poptávky na trhu. Nebyla proto vymezená žádná hranice mezi „původním dílem“ a kopií, zvláště když obojí podpisoval mistr dílny. Když se v osmnáctém století dostalo do módy sběratelství uměleckých děl, mnoho kopií a padělků se prodalo bez nějakého důkazu o jejich původu. Tyto padělky pak byly 200 let považovány za originály. Vše uvedu na konkrétním příkladu, a to na dílech holandského malíře Rembrandta van Rijna a holandského obchodníka s obrazy, a také padělatele Hana van Meegerena.

Obtížnost rozlišení originálního díla starého mistra od kopie vytvořené pod jeho vedením, od imitace či úmyslného padělku může být dobře ilustrována na případu holandského malíře Rembrandta van Rijna (1606-1669). Rembrandtovo dílo je všeobecně obdivováno a má velkou cenu. S jeho jménem bývá spojováno velké množství maleb. Například záznamy americké Celní služby v New Yorku obsahují 9 428 „Rembrandtových“ děl dovezených do USA mezi lety 1909 a 1951. Jistě to musel být velice vytížený autor, ale aby toto číslo mohlo být pravdivé, musel by každé tři dny namalovat dva z těchto obrazů, což

je vysoce nepravděpodobné. Navíc do toho nejsou započítána početná originální díla ve státních sbírkách po celém světě a díla připisovaná Rembrandtovi ve sbírkách soukromých.

Za velkou část zmatku může však samotný Rembrandt. Měl dílny, v nichž jeho žáci vytvářeli v jeho stylu obrazy, které často osobně podepsal a prodával jako vlastní. Po jeho smrti další umělci, aniž by to nějak tajil, vytvářeli imitace v Rembrandtově stylu. Také téměř neznámý anglický malíř Thomas Worlidge vyráběl lepty, které byly v jisté době připisovány Rembrandtovi.

Ve stejné době množství „ne-Rembrandtů“ vedlo také k pochybnostem o malbách, jež mohou být originální. National Gallery v Londýně vlastní malbu *Starý muž v čapce*, která je katalogizována jako „imitace Rembrandtova díla, zřejmě z 18. stol.“, a podpis *Rembrandt f/1648* je považován za padělek. Vědecké oddělení galerie však po výzkumu zjistilo, že téměř určitě pochází ze 17. století a obsahuje rysy typické pro Rembrandtovu techniku malby.

Nyní se na toto téma podíváme z naprosto odlišného úhlu pohledu, tedy z pohledu padělatele. - Do historie kriminalistiky se zapsal zejména příběh holandského obchodníka s obrazy, Hana van Meegerena, který po 2. světové válce čelil obvinění z kolaborace. Údajně rozprodával obrazy největšího nizozemského malíře 17. století, Jana Vermeera van Delft, mimo území Holandska. Jeden z nich dokonce říšskému maršálovi, Hermannu Göringovi. Po několika letech se ukázalo, že šlo o falza, jejichž autorem byl sám Meegeren. Nebýt tedy právě Hermanna Göringa, Meegeren by odhalen nejspíš nikdy nebyl.

Mezi jeho nejznámější padělky patří zejména obraz *Křtění a cizoložnice*, který byl tehdy prodán za 1 650 000 holandských guldenů, což byla nejvyšší cena, jaká kdy byla za padělek vyplacena. Mimo jiné namaloval i *Emauzské učedníky*, jež byli několik let umístěni v Boymanově muzeu v Rotterdamu – jednalo se o nejvýznamnější exponát muzea a jednu z nejvýznamnějších holandských kulturních památek.

Od ostatních falzifikátorů se lišil tím, že jej nepoháněla touha po penězích, nýbrž jeho cílem bylo zesměšnit znalce umění.

Jak praví jedna z knih Michaela Třeštíka: „V galeriích, na výstavách, v bytech přátel nebo v knihách jsme s uměním nepřetržitě konfrontováni. S díly starými, moderními i současnými. S díly vzniklými v průběhu šesti tisíc let. S obrazy, sochami, reliéfy, zlatnickými pracemi, knižními ilustracemi, fotografiemi, performancemi, videoartem, instalacemi, sociálními koncepty. S díly, které jsou prvotřídními, s díly výbornými, průměrnými i špatnými, s kýči, průmyslovými náhražkami i katastrofálním uměním.“ – Jistým způsobem nám i říká, že uměním jsme obklopani již od pradávna, ať už se jedná o originály či kopie, vždy jsme byly jeho součástí a vždy jeho součástí i zůstaneme.

Použitá literatura

BENJAMIN, Walter. *Dílo a jeho zdroj*. Praha: Odeon, 1979.

VOLEK, Jaroslav. *Základy obecné teorie umění*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968.

INNES, Brian. *Falza a padělky*. Praha: Universum, 2006.

ARNAU, Frank. *Umění padělatelů padělatelé umění*. Praha: Orbis, 1973.

TŘEŠTÍK, Michael. *Umění vnímat umění*. Praha: Gasset, 2011.